

Heinrich Mann
PROFESOR UNRAT
ALI TIRANOV KONEC

prevedel Brane Čop

Navedek iz Schillerjeve drame Devica Orleanska na strani 10 je iz prevoda J. V. Koseškega iz l. 1848, ki ga je natisnil Jožef Blaznik.

I

Ker se je pisal Raat, mu je vsa šola rekla Unrat: un, ki mu ne rata, umazanec, nesnažnež. Ni šlo bolj naravnost in bolj preprosto. Ta ali oni profesor je tu in tam zamenjal nadimek, pojavljali so se novi dijaki, se krvoločno oprijeli kakšne komične situacije v zvezi s profesorjem iz prejšnjega letnika, ki se ji še niso dovolj posmehovali in so jo neprizanesljivo potegnili iz pozabe. Unrat pa je ostajal pri svojem nadimku več generacij, vse mesto ga je poznalo, še kolegi so ga uporabljali izven gimnazije, pa tudi znotraj nje, kadar je gledal drugam. Ljudje, ki so jim po domovih stanovali dijaki in ki so jih silili k učenju, so mu pred lastnimi gojenci rekli profesor Unrat. Bistra glava, ki bi želela profesorju nižje gimnazije Raatu na podlagi novih opazovanj prilepiti nov nadimek, ne bi nikoli prodrła, že zato ne, ker je bil njegov ugled enako močan kot pred tremi desetletji. Samo da se je pojavil na šolskem dvorišču, se je oglasilo: »Un, ki mu ne rata!« Ali pa: »Čutim, da unmu ne bo ratalo.«

Takrat je Raat krepko trznil z ramenom, vedno z desnim, ki ga je nosil više, ter poslal izza očal zelen pogled, ki se je dijakom zdel zahrbtn, a je bil odraz strahu in je hlepel po maščevanju: pogled tirana s slabo vestjo, ki sluti skrita bodala v plaščih zarotnikov. Oglata brada, na redko porasla s sivo rumenimi dlakami, je švigala gor in dol. Dijaku, ki je zinil »Unrat«, ni mogel »ničesar dokazati«, tako da se je moral odplaziti naprej s suhljatimi krivimi nogami in zamaščenim zidarskim klobukom. Ob jubileju leto predtem mu je gimnazija priredila sprevod z baklami. Stopil je na balkon in imel tam govor. Ko so ga gledali z dvignjenimi glavami, se je naenkrat oglasil grd piskav glas, »Unmu ne rata!«, da so ponavljali za njim: »Ne rata, ne rata!«

Profesor je na balkonu pričel jecljati, čeprav je pripetljaj predvidel, in zrl vsakemu kričaču posebej v odprta usta. Ob vseh ljudeh naokoli je presodil, da spet ne more »nič dokazati«, a si je zapomnil imena prav vseh udeležениh. Že naslednji dan je piskavi glasek, ki ni vedel, kje se je rodila Devica Orleanska, profesorju dal priložnost, da mu je zagrozil, da ga bo v življenju karseda oviral. Dejansko dijak po imenu Kieselack za veliko noč ni napredoval, in enako je bilo z večino tistih, ki so vzklikali jubilarju, denimo s von Ertzumom. Lohmann ni vzklikal in je vseeno zaostal. Unratove namene je prvi omogočil s svojo lenobo, drugi pa s svojo zabitostjo. V naslednji pozni jeseni, nekega dopoldneva ob enajstih, med pavzo pred pisanjem šolske naloge na temo Device Orleanske, se je zgodilo, da je von Ertzum, ki se z Devico še vedno ni dovolj seznanil in je pričakoval katastrofo, med napadom topoumnega obupa naglo odprl okno razreda in tja v en dan zarjovel »Unrat!« v meglo.

Ni imel pojma, ali je morda Unrat kje blizu, in ni mu bilo mar. Ubogi plečati podeželski plemič se je samo prepustil nagonu, dovolil si je kanček razigranosti, preden bo moral za dve uri sesti pred bel, prazen list in ga prekriti z vsebino iz prazne glave. Dejansko pa je šel tedaj Unrat ravno čez dvorišče. Ko ga je treščil vzklik z okna, je leseno poskočil. Skozi meglo je razpoznal von Ertzumov čokati obris. Na dvorišču ni bilo nobenega dijaka, torej Ertzum ni mogel meriti na nikogar drugega kot nanj. »Tokrat,« si je zadovoljno rekel Unrat, »je mislil mene. Zdaj mu lahko dokažem!«

Preskakoval je po dve stopnici naenkrat, sunkovito odsunil vrata v razred, šinil med klopmi h katedru in planil na podest. Drgetaje se je zaustavil in zajemal sapo. Gimnazijci so vstali v pozdrav, bobneči kralav je hipno potihnil, kot bi oglušel. Gledali so ga kot nevarno zver, ki se je žal ne sme pobiti in ki ima v tem hipu celo neprijetno prednost. Unratove prsi so se živahno dvigale in spuščale, nazadnje je rekel z grobnim glasom: »Prejle me je nekdo spet poklical z bese-

do, oznako – no, z imenom, ki si ga nisem voljan dovoliti. Posmeha od ljudi, kakršne sem vas žal smel spoznati, ne nameravam prenašati, zapomnite si to! Ujel vas bom, kjer vas bom le mogel. Da mi vaša sprijenost, von Ertzum, zbuja gnus – kot da to ni dovolj. Zato vas zdajle seznanjam s trdno odločitvijo: še danes seznanim z vašim dejanjem gospoda ravnatelja, in vse, kar bo v moji moči – prav gotovo res –, bom napravil, da to ustanovo očistimo vsaj največjih izmečkov človeške družbe!«

Sunkovito je potegnil plašč z ramen in siknil: »Sedite!«

Razred je sedel, von Ertzum je stal še naprej. Njegova debela glava z rumenkastimi madeži je postala ognjeno rdeča kot ščetine, ki so mu rasle po temenu. Hotel je nekaj reči, nekajkrat začel, pa spet odnehal. Naposled je iztisnil iz sebe: »Nisem bil jaz, gospod profesor!«

Nekaj glasov ga je podprlo, požrtvovalno in solidarno: »Ni bil on!«

Unrat je zatopotal: »Tišina! Vi pa, von Ertzum, pomnite, da niste prvi iz vaše družine, ki ga bom na njegovi poti – gotovo, no, vsekakor – krepko zavrl, tako da bom tudi vaše napredovanje, kakor nekoč vašemu stricu, močno otežil. Radi bi postali oficir, kajne, von Ertzum? Tudi vaš stric je to želel. Ker pa mu nikoli ni uspelo doseči razrednega cilja in nikakor tudi ne zrelostnega spričevala za enoletne prostovoljce – pazite zdaj, vendar –, se je domislil nekakšnega nabora, a mu je spodletelo tudi to, tako da je samo s pomočjo pomilostitvenega sklepa deželnega glavarja – pa nazadnje le neka-ko – uspel pričeti z oficirsko kariero, ki pa jo je moral kmalu spet prekiniti. No prav! Usoda vašega strica utegne biti tudi vaša ali vsaj podobna njegovi. Pri tem vam želim sreče, von Ertzum. Moje mnenje o vaši družini, von Ertzum, je že petnajst let nespremenjeno ... zdaj pa le!«

Unratov glas je nezemeljsko narasel.

»Niste vredni, da bi se vzvišenega lika naše Device, ki jo bomo zdaj obravnavali, lotevali s svojim praznoglavim peresom. Spravite se v kamro!«

Ertzum, počasnega dojetanja, je še vedno poslušal. Od same napete pozornosti je nezavedno oponašal profesorjeve gibe s čeljustjo. Unratova brada, v kateri je tičalo nekaj rumenkastih ščetin, se je med odrevenelimi gubami pod usti vozila kakor po tirnicah, slina pa mu je špricala do prednjih klopi. Zakričal je: »Si pa upate, smrkavec! Rekel sem: v kamro!« Ves preplašen se je von Ertzum spravil s klopi. Kieselack mu je šepnil: »Brani se vendar, človek!«

Od zadaj je po tistem rekel Lohmann: »Pusti, ga bomo že mi ukrotili.«

Obsojenec se je poln sramu spravil mimo katedra v tesno sobo, ki je razredu rabila kot garderoba in kjer je bilo temno kakor v rogu. Unrat je od olajšanja vzdihnil, ko so se vrata zaprla za čokatim dijakom.

»Zdaj pa nadoknadimo zamujeni čas, ki nam ga je ukradel smrkavec. Angst, tole je naslov teme, napišite ga na tablo.«

Razredni prvak je list podržal pred kratkovidnimi očmi in se počasi spravil k pisanju. Ves razred je napeto spremljal črke, ki so se pričele pojavljati na tabli in od katerih je bilo vse odvisno. Če je bila téma prizor, ki ga niso nikoli »preparirali«, potem nisi imel pojma in se boš znašel »v kaši«. Iz praznoverja so si rekli, preden je Angst listek prepisal na tablo: »Moj bog, pa sem tam.«

Nazadnje je pisalo:

Ivana: Molitve tvoje tri bile so prošnje,
le dobro pazi, če jih vem, dauphin!
(Schiller: Devica Orleanska, 1. dejanje, 10. prizor.)
Tema: Tretja dauphinova molitev.

Ko so prebrali temo, so se spogledali. Vsi so se namreč znašli »v kaši«. Unrat jih je »spravil tja«. S skrivenčenim nasmehom se je za katedrom naslonil nazaj in listal po beležki.

»No?« je vprašal, ne da bi dvignil pogled, kakor da je vse jasno. »Morate še kaj vedeti? No, kar začnite!«

Večina dijakov se je sključila nad zvezek in se delala, kot da piše. Nekateri so zaprepadeno strmeli predse.

»Imate še uro in četrť,« je na videz brezbrizno pripomnil Unrat, medtem ko je v njem vse vriskalo. Te teme za šolsko nalogo ni uporabil še nihče izmed vseh neverjetno brezvestnih šolnikov, ki so s pomočjo vnaprej pripravljenih navodil omogočali bandi, da se je brez truda z oslovskimi mostovi prebijala skozi analizo kateregakoli dramskega prizora.

Ta ali oni iz razreda se je spominjal desetega prizora v prvem dejanju Schillerjeve Device Orleanske in bežno poznal prvi dve molitvi kralja Karla. O tretji niso imeli pojma, kakor da je nikoli niso prebrali. Odličnjak Angst, pa še dva ali trije, med njimi Lohmann, so bili celo prepričani o tem. Za dauphinom Karlom je Ivana Orleanska ponovila vendar le prvi dve nočni priprošnji, to je bilo kralju Karlu dovolj, da je verjel v Ivanino božje poslanstvo. Tretje molitve Schiller preprosto ni zapisal. Morda je bila zapisana kje drugje ali se jo je dalo razbrati iz konteksta ali se je kar tako izpolnila, ne da bi se sploh dalo razbrati, da se izpolnjuje? Da je v drami morda kaj spregledal, je bil Angst pripravljen pri sebi celo priznati. Na vsak način pa bo o tretji molitvi, pa če bo treba, še o četrti in peti, če Unrat to zahteva, nekaj treba znati povedati. Na teme, o katerih obstoju niso bili nič kaj preveč prepričani, denimo na izpolnjevanje dolžnosti, blagoslov šolanja in radosti služenja pod orožjem, so znali precejšnje število strani prekriti s samimi frazami. Tega so jih šolske naloge pri nemščini z leti že naučile. Tema ti je deveta briga, a o njej lahko pišeš. Književnost, od koder so teme izvirale, se je

vsem temeljito priskutila, saj je že mesece rabila samo temu, da si se znašel »tam, v kaši«, a o njih so vneto pisali.

Z Devico Orleansko se je razred ukvarjal že od velike noči, se pravi tri četrť leta. Repetenti so jo poznali še iz leta poprej. Dramo so brali naprej in nazaj, se učili prizore na pamet, podajali zgodovinske razlage, se učili poetike in gramatike, verze prekladali v prozo in prozo nazaj v verze. Vsi tisti, ki so pri prvem branju še poznali Schillerjevo bleščečo eleganco, so ob njej že davno oslepeli. Ob razglašenem lajnanju, ki so ga kar naprej ponavljali, niso več slišali melodije. Posebnega bledega glasu Device, v katerem so bile skrite ostrine, kakor prikazni, s katerih so odpadli okovi srca in kjer so se razprostirala slepeča in kruta angelska krila, ni bilo več. Če je kdaj kdo od teh mladih vztrepetal ob malone zatohli nedolžnosti Device Orleanske, vzljubil njeno zmagoslavno slabost, zajokal, ko je zapuščena postala ubogo, brez upanja zaljubljeno dekle, vsega tega kaj kmalu več ne bo doživel. Potreboval bo dvajset let, da mu bo lahko Ivana spet pomenila kaj več kot samo zaprašeno pedantko.

Peresa so praskala po papirju, profesor Unrat je kupal, z ničimer drugim zaposlen, čez ukrivljene hrbte. Dan je bil dober, saj je nekoga »zasačil«, še posebej nekoga, ki je uporabil osovraženi nadimek. Tako se bo vse leto popravilo. Źal mu že dve leti ni uspelo zasačiti nobenega zahrbtneža, to sta bili slabi leti. Leto je bilo dobro, če je Unratu uspelo koga »zasačiti«, in slabo, če nikomur ni mogel »ničesar dokazati«.

Unrat, ki je vedel, da ga dijaki za hrptom sovražijo in skušajo prevarati, jih je obravnaval kot izvirne sovražnike, ki jih je treba kar naprej spravljati »v kašo« in jim preprečevati doseganje »razrednega cilja«. Ker je vse svoje življenje prebil po šolah, mu ni bilo dano, da bi mladeniče in njihovo početje videl iz perspektive izkušenega moža. Gledal jih je iz take bližine, kot da spada mednje, vendar se je nenadejano dokopal do oblasti in se povzdignil na kateder. Go-

voril in razmišljal je v njihovem jeziku, uporabljal njihovo latovščino, garderobi pravil »kamra«. Pridige so bile v slogu, kakršnega bi uporabili dijaki sami v teh primerih, v formulacijah, navdahnjenih z latinščino, in frazami kot »gotovo zares«, »potem vendar« in podobnimi kopičenji butastih mašil, česar se je navadil, ko je v osmem razredu učil Homerja, saj je bilo dolgovezenje pri Homerju mogoče prevesti le na bolj lesen način. Ker je v ude postajal trd, je to pričakoval tudi od ostalih gojencev. Potrebe mladih teles in možganov, naj bodo fantiči ali mladi psi, ki potrebujejo preganjanje, ropotanje, prerivanje do bolečine, ki norijo in trošijo preveč poguma in moči tja v en dan – Unrat je na to pozabil in tega ni nikoli razumel.

Če je koga kaznoval, tega ni storil pretehtano, ker bi imel premoč: razposajeni ste, ker je tako prav, a vas moram ukrotiti – ne, kaznoval jih je z resnobnostjo in stisnjenimi zobmi. Dogajanje v šoli je Unrat imel za resničnost in resnost življenja. Lenobo je imel za pokvarjenost, kot bi šlo za odraslega ničvredneža, nepazljivost in smeh sta mu pomenila upor zoper oblast, pasja bombica je bila že uvod v revolucijo, »poskus prevare« pa onečaščenje za vedno. Ob takih priložnostih je Unrat postal mrtvaško bled. Kadar je koga nagnal v kamro, se je počutil kot samodržec, ki je spet prisiljen izgnati kup prevratnikov v kazensko kolonijo, in je v strahu in zmagoslavju hkrati občutil polno oblast, obenem pa nenavadno nelagodje. Dijakom, ki jih je nagnal v kamro, in vsem drugim, ki so se kdajkoli obregnili obenj, nikoli ni odpustil. Ker je na gimnaziji deloval že četrto stoletja, je bilo mesto z vso okolico polno njegovih nekdanjih dijakov, tistih, ki jih je »zasačil«, ko so mu rekli Unrat, in tistih, ki jim »ni mogel dokazati« in ki so ga še vedno klicali tako! Gimnazija se zanj ni končala za šolskim dvoriščem, raztezala se je čez vse hiše in vse prebivalce vseh starosti. Kamor si pogledal, si našel trmaste zavožence, ki niso naredili preparacije in so sovražili profesorja.

Kak neveden novinec, pri katerem se je starejši sorodnik zasmejal profesorju Unratu ob prijetnem mladostnem spominu na komično situacijo in ki je z velikonočno generacijo prišel v Unratov razred, je ob prvem napačnem odgovoru slišal Unrata sikniti: »Od vaših so bili že trije pri meni. Celo družino sovražim!«

Unrat je bil na dvignjenem položaju nad vsemi glavami na videz varen, medtem pa se je pripravljala nova težava. Pripravljal jo je Lohmann.

Lohmann je zelo na kratko opravil z nalogo in se potem lotil privatnih zadev. Te pa niso tekle, kot si je želel, ker ga je pripetljaj z njegovim prijateljem Ertzumom črvičil. Na neki način se je postavil za moralnega varuha krepkega mladega plemiča in imel za čast, da je duhovno šibkost svojega prijatelja, kjer je bilo le mogoče, pokrival z lastnim visoko razvitim razumom. Tako se je v trenutkih, kadar se je von Ertzum pripravljal, da bo izustil kakšno neverjetno bedarijo, Lohmann glasno odhrkal in mu šepnil pravi odgovor. Kadar je Ertzum le zinil kakšno nepojmljivost, ga je Lohmann pred sošolci pokrtil s trditvijo, da je hotel von Ertzum profesorja samo »popolnoma razkačiti«.

Lohmann je imel črne lase, ki so mu silili na čelo v otožnih pramenih. Bled je bil kot sam vrag in je nadarjeno gestikuliral. Pesnil je v Heinejevem slogu in bil zaljubljen v tridesetletno damo. Ker ga je literarno izobraževanje preveč zaposlovalo, se je mogel šoli posvečati bolj malo. Profesorski kolegij, ki je ugotovil, da se prične Lohmann učiti šele v zadnjem četrletju, ga je kljub zadostnemu uspehu ob koncu vrgel, in to že dvakrat. Tako je Lohmann s sedemnajstimi sedel med štirinajst- in petnajstletniki. Če je bilo von Ertzumu videti, da ima zahvaljujoč telesni razvitosti že dvajset let, je Lohmann deloval odrasleje zaradi umske razvitosti.

Kakšen vtis je torej moral narediti na Lohmanna štorasti kljukec za katedrom, butec, poln fiksnih idej! Ko ga je Unrat poklical, je z lagodnim mirom odložil čtivo, ki ni imelo zveze z razrednim, široko bledikasto čelo je nagrbančil počez, spod prezirljivo spuščeni vek si je ogledoval pomilovanja vredno zagrizenost profesorja, umazanijo na koži, prhljaj na ovratniku. Nazadnje je ošinil svoje negovane nohte. Unrat je Lohmanna sovražil skorajda še bolj kot ostale, zaradi nepredirne upornosti, pa tudi zato, ker ga nikoli ni poklical po osovraženem imenu, saj je nejasno čutil, da je to še hujše. Lohmann sovraštvu ubogega starčka pri najboljši volji ni mogel zoperstaviti nič drugega kot medel prezir in kanček sočutja, prežet z gnusom. Zaradi poniževanja von Ertzuma se je čutil osebno izzvanega. Kot edini dijak je Unratovo javno izraženo mnenje o von Ertzumovem stricu imel za nizkotno dejanje. Bedniku zgoraj na katedru se ne sme preveč dovoliti. Lohmann se je torej dokopal do odločitve. Vstal je, se z rokami oprl na mizo, z radovednim zanimanjem pogledal profesorja v oči, kot da namerava poskusiti nekaj nenavadnega, in z naduto sproščenostjo rekel: »Tukaj ne morem delati, gospod profesor. Nikakor mi ne rata.«

Unrat je na stolu poskočil, roteče razširil prste na roki in neslišno migal s čeljustjo. Česa takega ni pričakoval. In to po tem, ko je ravno zagrozil enemu od zavrženih z grožnjo, da ga vržejo z gimnazije. Kaj naj zdaj »zagrabi« še tega Lohmanna? Ničesar si ne bi bolj želel. Vendar pa – ali mu lahko »dokaže«? V tem na videz neskončnem trenutku je drobní Kieselack dvignil modrikaste roke s pogrizenimi nohti in cvileče krehnili: »Lohmann pa tudi ne dovoli, da bi človek v miru premišljeval, ko ponavlja, da tudi njemu ne rata in ne rata.«

Zaslišala sta se hihitanje in nemir. Tako da je Unrata, ki je na obrazu že začutil sapo upora, pograbila panika. Planil je s stola, čez

pult oglato suval na vse strani, kot da se otepa kopice napadalcev, in se drl: »V kamro! Vsi v kamro!«

Razred se ni in ni umiril. Unrat je bil prepričan, da ga lahko reši le nasilje. Na Lohmannovo presenečenje je Unrat planil po njem, ga zagrabil za nadlaket, ga vlekel in brez sape tulil: »Spravite se proč, niste vredni, da bi bili del človeške družbe!«

Lohmann je ubogal, zdolgočaseno in z gnusom. Nazadnje ga je Unrat še sunil in ga skušal pahniti k vratom garderobe, a mu ni uspelo. Lohmann je otresel umazanijo na mestu, kjer se ga je Unrat dotaknil, in se z odmerjenim korakom podal v kamro. Nato se je profesor ozrl za Kieselackom. Ta je za profesorjevim hrbtom že sam ves spačen zavil v zaporniško kamro, tako da je odličnjak Angst moral povedati profesorju, kje je Kieselack. Za povrh pa je Unrat od razreda zahteval, naj jih pripetljaj na noben način ne odvrne od šolske naloge o Devici.

»Zakaj ne pišete? Še petnajst minut časa imate! In nedokončanih nalog – gotovo, no, vsekakor – sploh ne bom ocenil!«

Ob tej grožnji je večina ostala povsem brez zamisli, videti je bilo kup zaskrbljenih obrazov. Unrat je bil veliko preveč razburjen, da bi bil zares vesel. Vse v njem ga je sililo, da bi zlomil vsakršno vrsto odpora, preprečil kakršen si bodi atentat, zagotovil še večji mir, tišino kakor na cerkvenem britofu. Trije uporniki so bili premagani, iz odprtih zvezkov, ki so obležali na klopeh, pa je še vedno vel duh upora. Pobral jih je in se z njimi spravil za kateder.

Von Ertzumov zvezek je bil prazen, Kieselackova naloga pa polna prisiljenih in okornih stavkov, ki so kazali samo dober namen. Pri Lohmannu pa ni razumel, kako da ni napravil »dispozicije«, se pravi razdelitve spisa na A, B, C, a, b, c in 1, 2 ter 3. Uspelo mu je tudi dokončati samo eno stran, ki jo je Unrat bral z rastočim ogorčenjem. Lohmann je napisal:

»Tretja dauphinova priprošnja (iz Schillerjeve *Devica Orleanske*, I. dejanje, 10. prizor). Mladi Ivani uspe, kljub mladosti in kmetski preteklosti, priti z umetelno pretkanostjo na kraljevi dvor. Dauphinu izroči izvleček vsebine njegovih treh priprošenj, ki jih je bil naslovil nebu preteklo noč, in s svojo sposobnostjo branja misli seveda naredi krepak vtis na nevednega visokega gospoda. Pravim iz treh molitev, a dejansko je kralju ponovila samo dve: tretjo ji že prepričani dauphin spregleda. Na njeno srečo: kajti tretje bi se le s težavo še mogla spomniti. Saj mu je že v prvih dveh povedala vse, kar je *mogel* prositi svojega boga, in sicer: če obstaja še kakšna krivda kraljevih očetov, ki ni spokorjena, naj bo žrtev zanjo on sam namesto ljudstva, in: če mu je že namenjeno, da izgubi državo in krono, naj mu ostanejo zadovoljstvo, prijatelj in ljubica. Najvažnejšemu, vladavini, se je s tem že odpovedal. Za kaj bi sploh še mogel prositi? Ne raziskujmo: saj še sam ne ve. Ivana ne ve, Schiller tudi ne. Avtor ni prikrival tega, kar ve, a je vendar rekel ‚in tako naprej‘. To je vsa skrivnost, in vsi tisti, ki so vsaj do neke mere seznanjeni z umetnikovo dokaj neoporečno naravo, se nimajo ob tem ničemur čuditi.«

In pika. To je bilo vse – in Unrat, ki se je pričel tresti, je nenadoma spoznal: znebiti se *tega* dijaka, odstraniti *te* nalezljive nazore za dobrobit človeške družbe, je še veliko bolj nujno kot pa odstraniti omejenega von Ertzuma. Ob tem je ošinil še naslednji list, napol iztrgan iz zvezka, kjer je bilo naččkano še nekaj. V hipu, ko je napisano doumel, ga je prek oglatih lic spreletelo nekaj kakor rožnat oblak. Hipno in na skrivaj je zaprl Lohmannov zvezek, kakor da ni videl ničesar, ga spet odprl, ga zložil pod druga dva, sopel, ves razdvojen. Začutil je nujo: čas je, »ujeti« ga je treba! Oseba, ki je prilezla že tako daleč, da je tejle – vsekakor, no, gotovo – umetnici Rozi, Rozi ... še tretjič je pograbil Lohmannov zvezek. In je le zazvonilo.

»Oddajte!« je izustil Unrat v divjem strahu, da bi kak dijak, ki mu dotlej ni uspelo, v zadnjem hipu uspel doseči zadostno oceno. Odličnjak Angst je pobral naloge, nekaj dijakov se je gnetlo pred vrati garderobe.

»Stran se spravite! Počakajte!« je vzkliknil Unrat, znova prestrašen. Najraje bi bednike kar zaklenil, dokler njihov propad ne bo zajamčen. Tako hitro to ne gre, treba bo logično premisliti. Lohmannov primer ga je za zdaj še obsedal zaradi neverjetne mere nizkotnosti.

Nekaj najmlajših se je, užaljenih zaradi storjene krivice, nasadilo pred kateder.

»Naše stvari, gospod profesor!«

Unrat je moral dovoliti vstop v kamro. Iz nje so se v gneči izvili trije izobčenci, že oblečeni v plašče. Lohmann je že s praga ugotovil, da ima Unrat v šapah njegov zvezek, in obžaloval pretirano zagnanost starega tepca. Nazadnje se bo moral zganiti še njegov foter in se pogovoriti z ravnateljem!

Von Ertzum je še bolj dvignil rdečkaste obrvi na obrazu, ki ga je prijatelj Lohmann poimenoval »nalita luna«. Kieselack pa je v kamri pripravljaj obrambo.

»Gospod profesor, ne drži, da sem rekel, da vam ne rata. Rekel sem samo, da *on* vedno ...«

»Umolknite!« je bevsknil Unrat drgetaje. Z vratom je pomigal naprej in nazaj, se obvladal in s pritajenim glasom dodal: »Vaša usoda visi zdaj na prav tanki nitki. Izginite!«

In so šli jest, s svojimi usodami na nitki.

II

Jedel je tudi Unrat, nato je legel na kavč. In kakor vsakič je tudi tokrat njegova gospodinja, ravno ko je hotel zadremati, zaropotala s piskrom. Unrat je šinil pokonci in nemudoma zagrabil Lohmannov šolski zvezek, obenem pa se obarval rožnato, kot da sramotno, žaljivo besedilo bere prvič. Zvezka že ni bilo več mogoče zapreti, tolikokrat ga je odpiral, kjer je pisalo »Poklon veličastni umetnici gdč. Rozi Fröhlich«. Za naslovom je bilo nekaj prečrtanih vrstic, nato prazen prostor in naposled:

Pokvarjena si prav do obisti,
v umetnosti ti noben ni isti,
in ko boš enkrat zanosila –

rimo je dijak še moral poiskati. Prihodnjik v zadnjem verzu je bil poveden. Delovalo je, kot da bo Lohmann osebno udeležen. Morda je bil manjkajoči četrti verz namenjen izrecni potrditvi. Unrat se je obupano trudil, da bi uganil, kako se glasi, kakor se je njegov razred pri iskanju tretje kraljeve priprošnje. Dijak Lohmann se je s četrtem verzom očitno norčeval iz Unrata, ta pa se je boril z Lohmannom vse strastneje in poln potrebe, da mu dokaže, kako je le močnejši. Mu bo že pokazal!

Neizdelani obrisi bodočih dejanj so Unrata obsedali. Niso mu dali miru, moral si je nadeti stari površnik in iti ven. Padal je dež, droben in mrzel. Z rokami na hrbtu, spuščeno glavo in strupenim nasmeškom se je vlačil okoli luž po predmestju. Srečal je voz za premog in nekaj otrok in nič drugega. Pri branjevcu na vogalu je bil plakat mestnega gledališča za predstavo Viljema Tella. Unrat, ki ga je prešinila ideja, je krivih nog šinil tja ... ne, kake Roze Fröhlich ni

bilo na seznamu. Pa bi ženščina vendarle lahko delovala v tej kulturni instituciji. Dröge, branjevec, ki je plakat obesil, je bil gotovo doma v teh zadevah. Prijel je že za kljuko, a se je prestrašeno ustavil in se pobral. Da bi v lastni ulici povpraševal po igralki! Čenčanja nižjih, humanistično neizobraženih someščanov se ne sme podcenjevati. Ko bo razkrinkaval dijaka Lohmanna, se bo Unrat moral vesti neopazno in zvito ... zavil je v drevored proti mestu.

Ko mu bo uspelo, bo Lohmannov padec pomenil tudi von Ertzumovega in Kieselackovega. Pred tem pa ravnatelju ne bo podajal prijave, kako so pačili njegovo ime. Saj se bo samo po sebi pokazalo, da tisti, ki so zmožni česa takega, zmorejo tudi kakršnokoli drugo nemoralnost.

Unrat je to že poznal pri lastnem sinu. Imel ga je z vdovo, koščeno in strogo, ki mu je kot mladeniču ponudila sredstva za študij in jo je skladno z dogovorom, brž ko je postal profesor, poročil in ki je bila že mrtva. Njegov sin ni bil nič čednejši od njega in ob tem še slep na eno oko. Kljub temu so ga kot študenta videvali v družbi punčar dvomljivega slovesa. Kakor je po eni strani v slabi družbi zapravljajl preveč denarja, je po drugi strani nič manj kot štirikrat padel na državnem izpitu. Lahko bi postal uporaben uradnik, toda le na podlagi maturitetnega spričevala. Boleče daleč je bil od višjih oseb, ki so državni izpit opravile. Unrat, ki se je sinu odločno odpovedal, je razumel, kar se mu je zgodilo, celo predvidel je – odkar ga je nekoč slišal, kako je še on pred kompanjoni o njem govoril kot o un-Raatu!

Podobne usode se torej lahko nadeja za Kieselacka, von Ertzuma in Lohmanna, posebej slednjega, pri komer se zahvaljujoč umetnici Rozi Fröhlichovi nekaj takega že kar obeta. Maščevati se Lohmannu je bila za Unrata čista nuja. Ob njem in njegovi neprizadetosti, radovednem obžalovanju, s katerim ga je gledal, kadar je bil Raat razbesnjen, sta bila druga druga skoraj nepomembna. Kakšne sorte

dijak je to? Analiziral ga je z rastočim besom. Pred mestnimi vrati s koničasto streho se je nenadoma zaustavil in glasno rekel: »Taki so najhujši!«

Dijaki so sive miši, podjarmljene in zahrbtne kreature, živijo samo za razred in so v stalnem boju proti tiranu: takšen je bil Kieselack in tak je bil topoumni silak Ertzum, ki ga je tiran z duhovno premočjo nenehno ohranjal v zmedenem stanju. Lohmann pa kakor da *dvomi* v tirana! V Unratu je vrelo zaradi poniževanja slabo plačane avtoritete, pred katero si podložniki v boljših oblekah upajo šopiriti in žvenketati z denarjem. Vse to je sama nesramnost, je naenkrat doumel. Da Lohmann nikoli ni videti umazan, da ima vedno čiste srajčne zavihke in da dela takšne grimase: nesramnost. Današnji šolski spis, znanja, ki jih je pridobival izven šole, najnižkotnejša od vsega pa tale njegova Fröhlichova: nesramnost. In kot dodatno nesramnost je štel Unrat Lohmannu še to, da se *ni* norčeval iz njegovega imena!

Unrat je šel navkreber še preostanek strme ulice, med hišami z zatrepi prišel do cerkve, kjer je divje pihalo, da se je ovil v plašč, in se vrnil del poti navzdol. Čakala ga je stranska ulica in pred eno od stavb je postal. Na obeh straneh vežnih vrat sta bili plitki omarici s sporedom Viljema Tella. Unrat je prebral objave najprej v eni, potem pa še v drugi. Nazadnje je, plašno se oziraje, stopil skozi vrata v uličico in odprto vežo. Izza okenca je pod svetilko zapazil moža. Razburjen, kakor je bil, ga ni prav razložil. Sem ga ni bilo že vsaj dvajset let, mučila ga je skrb vladarja, ki je zapustil domače ozemlje: lahko bi ga ne prepoznali, iz neznanja narobe ocenili, ga imeli za navadnega človeka.

Nekaj časa je že stal pred okencem in se narahlo odkašljal. Ko se ni zgodilo nič, je nalahno potrkal s konico kazalca. Glava je šinila navzgor in pokukala skoz okence.

»Želite?« je hripavo vprašala.

Unrat ja najprej samo mencial z ustnicami. Ocenjevala sta se, uveli igralec z globokimi, modrikasto črnimi potezami, plitvim nosom in ščipalnikom na njem. »Torej? Viljema Tella igrate? To se mi zdi prav.«

Blagajnik je rekel: »Ne mislite, da to počnemo za lastno zabavo.«

»Tega vam res nisem nameraval podtakniti,« mu je zagotovil Unrat v strahu pred morebitnimi zapleti.

»Saj se ga ne da prodat. Samo da imamo klasične predstave pač po pogodbi z mestom.«

Unratu se je zdelo primerno, da se mu predstavi. »Sem namreč profesor Un–, profesor Raat, poučujem na tukajšnji gimnaziji.«

»Me zelo veseli. Jaz sem Blumenberg.«

»In bi prav rad z razredom obiskal uprizoritev kakšnega klasičnega literarnega dela.«

»No, to je pa res prijazno od vas, gospod profesor. Tale vest mi bo pri našem direktorju prinesla karseda veliko naklonjenost, prav nič ne dvomim.«

»Vendar pa,« je Unrat dvignil kazalec, »to bo morala biti – resnično, prav res – tista Schillerjeva drama, ki jo trenutno beremo v razredu, in sicer – vedno spet torej – Devica Orleanska.«

Igralcu se je povесila čeljust, sklonil je glavo in od spodaj z obžalovanjem in očitanjem premeril Unrata.

»To mi je pa na vse pretege žal. Morali bi jo na novo naštudirati, veste. Kaj vam Tell nič ne more nucat? Saj je prav čeden za ta mlade.«

»Ne,« je bil odločen Unrat, »to na noben način ne bo šlo. Potrebujemo Devico. In prav posebnega pomena bi bilo – zdaj pa le prosim prisluhnite –«

Unratu je pošla sapa, srce pa razbijalo, »– kdo igra devico Ivano. Morala bi biti izvrstna umetnica, ki bi dijakom znala predočiti – vedno spet torej – vzvišenost lika Device.«

»Na vsak način, na vsak način,« je odvrnil igralec z globokim razumevanjem.

»In zato sem pomislil na eno vaših dam, o kateri sem, upam, da ne po krivem, slišal kar vse najboljše.«

»Dajte no.«

»In sicer na gospodično Rozo Fröhlich.«

»Kako pravite?«

»Rozo Fröhlichovo.« Unrat je zadrževal sapo.

»Fröhlichovo? Saj te pa ni pri nas.«

»Pa to veste z gotovostjo?« je ves zbegan vprašal Unrat.

»Dovolite, no, saj nisem zmešan.«

Unrat si ga ni več upal pogledati. »Zdaj si pa tega res ne znam ...«

Igralec mu je priskočil na pomoč: »Gotovo gre za zamenjavo.«

»Ja, kajpak!« je Unrat izdaval z otročjo hvaležnostjo. »Oprostite, no.«

In je med priklanjanjem izginil.

Igralec za blagajno je bil osupel. Zaklical je za njim: »Ampak gospod profesor, o zadevi se vendar lahko pogovorimo. Koliko vstopnic bi pa vzeli? Gospod prof—«

Unrat se je v veži še enkrat obrnil, nasmeh je imel od strahu ves skrivenčen.

»Oprostite no pač.«

In jo je ucvrl.

Še opazil ni, kdaj je po cesti navzdol prišel do luke. Znašel se je med težkimi stopinjami mož, ki so prenašali žaklje, in zateglimi klici drugih, ki so žaklje s škripci dvigovali skozi line v podstrešna skladišča. Vohal je ribe, katran, nafto, špirit. Jambori in dimniki za njimi so že izginjali v mraku. Sredi živahnega dogajanja, ki se je pred mrakom še dodatno razmahnilo, je taval Unrat, zaposlen z

mislimi, ki so se mu vrtinčile po možganih: »zagrabiti« Lohmanna, ugotoviti, kje se nahaja umetnica Fröhlichova.

Vanj so se zaletavali gospodje v angleških oblekah, ki so nosili tovarne liste, in delavci, ki so se drli: »Pazi!« Vsesplošno hitenje je zagrabilo tudi njega, ne da bi se prav zavedal, je pritisnil kljuko na vratih, kjer je pisalo »Najemanje posadk« in še nekaj v švedščini ali danščini. Znašel se je med koluti vrvi, mornarskim prepečencem, sodčki ostrega vonja. Zaslišal je papagaja: »Napij se ga!« Mornarji so pili, se pogovarjali, z rokami globoko v žepih, z ogromnim rdečegradim možakarjem. Prilezel je, dolgo je trajalo, iz zakajenega ozadja in se postavil za prodajni pult, da mu je z vsem sijajem na plešo posvetil stenski reflektor, se s tacami oprl na pult in leseno vprašal: »A vi mene rabte, gospod?«

»Dajte mi,« je lahkotno zahteval Unrat, »vstopnico za poletno predstavo.«

»Kva ste reku?«

»No, za poletno predstavo vendar, ko vam v izložbi piše, da prodajate karte za poletni teater.«

»Kva nej si pa zdej mislim, gospod,« je še kar zijal, »poletni teater ja ne špila pozim.«

Unrat je vztrajal.

»Pa če vam piše v izložbi, možakar!«

»Pol naj pa tud kar tam ostane!«

Ušlo mu je, posrednik je pred gospodom z očali znova zavzel spoštljiv odnos. Iskal je načine, da bi mu dopovedal, da je poletno gledališče pozimi zaprto. Da bi pretanjeno premišljevanje podprl še telesno, je s svojo strašljivo ogromno šapo, polno rdečih kocin, zelo previdno božal pult. Nazadnje se je domislil.

»Pa saj to ja ve najbolj neumna šolar,« je rekel dobrodušno, »da pozim ne more bit poletnga teatra!«

»Dovolite, spoštovani,« je začel Unrat z vzvišenim nestrinjanjem.

Mož je poklical pomoč: »Henrik, Lovrenc!«

Mornarja sta prišla bliže.

»Ne vem, kva mu je, na vso silo hoče na Viljemov vrt.«

Mornarja sta žvečila tobak. S posrednikom sta z naporom buljila v Unrata, kot da se je priklatil od zelo zelo daleč, kot kak Kitajec, ki naj ga zdaj poskušajo razumeti. Unrat je to jasno začutil, naenkrat se mu je pričelo nadvse muditi.

»Potem mi pa vsaj povejte, možakar, ali je v dotičnem teatru preteklo poletje nemara igrala neka gospodična Fröhlich, Roza Fröhlich?«

»Odkod nej pa jest to vem, gospod?« Mož je bil popolnoma osupel. »Pa kva vi mislite, da jest hodim u cirkus?«

»Ali pa nemara,« je bleknil Unrat, »ali nas bo omenjena dama – vedno spet torej – prihodnje leto spet osrečevala s svojo umetnostjo?«

Mornariški posrednik je bil videti preplašen, razumel ni niti besede več. Mornarju pa se je posvetilo.

»Tale se heca, Peter, zajebava te!«

Z glavo je trznil vznak in se klokotaje in na ves glas zasmeljal z razprtih žrelom. Druga dva sta se mu pridružila in se suvala s komolci. Posredniku se nikakor ni zdelo, da se tujec heca, zbal pa se je za spoštovanje, ki ga mora ohranjati pred strankami, mornarji, ki jih je posredoval kapitanom za plovbo, skupaj s prepečencem in brinovcem. Brez prehoda se je umetno razjezil, podivjal, treščil s šapo po mizi in ukazovalno pomigal s kazalcem.

»Gospod! Delo imam, nisem vaša afna! Tamle imate vrata, točno po krmi!«

In ko je Unrat ves omotičen za hipec še postal na mestu, se je posrednik začel pripravljati, da stopi izza pulta. Unrat je naglo stopil k vratom. Papagaj je še krehnil za njim: »Napij se ga!« Mornarji so se zakrohotali. Unrat je zaprl za sabo.

Za vogalom je ostro zavil in pobegnil iz luke med tišje ulice. Ocenjeval je pripetljaj.

»Tole je bila napaka. Tole je – vsekakor, no, vendar – bila napaka.«

Umetnico Fröhlichovo bo treba najti kako drugače. Unrat si je ogledoval ljudi, ki jih je srečeval, ocenjeval, ali bi jo utegnili poznati. Nosače, služkinje, prižigalca svetilk, trafikantko. Z ljudstvom se ni mogoče sporazumevati: ravno je doživel to izkušnjo. Pripetljaj ga je tudi opozoril na previdnost pri stiku z neznanci. Modreje bi bilo, ko bi se ozrl za znanim obrazom. Iz bližnje uličice se je ravno eden pojavil, ki mu je Unrat še leto poprej besno tulil v obraz latinške verze. Dijak, ki nikoli ni naredil preparacije, je bil zdaj očitno trgovski vajenec. V roki je imel cel kup pisem in se nosil kot pav. Z Unratom sta se že skoraj srečala, odprtih ust je samo še čakal na mladeničev pozdrav, a ga ni dočakal. Nekdanji dijak je profesorja prezirljivo pogledal in se tesno stisnil mimo njega, ob čemer je njegovo režanje postalo kar zastrašujoče.

Unrat je naglo izginil v uličico, iz katere se je pojavil dijak. Bila je to ena mnogih uličic, ki so se spuščale proti luki, in ker je bila bolj strma kot druge, se je tukaj znašel kup otrok, ki so se z ropotajočimi vozički spuščali po njeni klančini. Matere in dekle so jih s pločnika z dvignjenimi rokami klicale na večerjo, a se je otročad neustavljivo, kleče na vozičkih, z nogami v zraku, s čepicami, potegnjenimi čez ušesa, in odprtih, od navdušenja vpijočih ust, poskakovaje vozila po neravnih tlakovcih. Unrat je moral pri prečkanju poskakovati, sicer bi se zapletel pod kolesa. Iz luž je špricalo. Z enega od drvečih vozičkov se je naenkrat prodorno zaslišalo: »Unrat!«

Unrat se je zdrznil. Mnogi so takoj povzeli klic. Vsi ti osnovnošolci in dijaki so morali slišati njegov nadimek od gimnazijcev, drugi, ki niso imeli pojma, za kaj gre, so se drli zraven. Skozi naval se je Unrat povzpел po strmi ulici in se zasopel znašel pred cerkvijo.

Vse to je že poznal. Bivše dijake, ki ga niso pozdravljali, temveč se mu režali v brk, otročaje s ceste, ki so vpili za njim. Ves poln vneme s tem danes ni računal, ljudje so mu vendar dolžni odgovor. Če se že prej niso mogli naučiti Vergilovih verzov, bi pa vsaj zdaj lahko poznali umetnico Fröhlichovo!

Prišel je do tržnice in šel mimo trafike, kjer je prodajal dijak izpred dvajsetih let, pri katerem je občasno kupil škatlico cigar – le občasno, ni bil hud kadilec, redko je kaj spil, ni imel meščanskih razvad ... trafikantovi računi so bili vedno izstavljeni na enak način: Gospod profesor U – nato je bil U popravljen v R. Ali je bilo to iz namerne zlobe ali raztresenosti, ni nikoli ugotovil. A mu nenadoma ni bilo več do tega, da bi stopil v trafiko, čeprav je že prijel za kljuko. Trafikant je bil uporen dijak, ki ga ni bilo mogoče »prijeti«.

Naglo je rinil naprej. Dež je ponehal, veter je razpihal oblake. Plinske svetilke so rdečkasto brlele. Nad zatrepi se je krivil rumen polmesec, porogljivo oko, ki je takoj pomežiknilo, da mu nisi mogel »dokazati« poroga.

Ko je šel mimo prodajalcev premoga, so živo vzplamtele luči izza velikih oken kavarne Central, da je Unrata zamikalo, da bi popil kaj nenavadnega. Današnji dan ga je iztiril, na nenavaden način je zapustil običajne tirnice. V Centralu bo gotovo kaj izvedel o umetnici Fröhlichovi, tam govorijo o vsem mogočem. Vedel je to od prej, ko je bila žena še živa, si je namreč včasih – zelo redko – privoščil uro predaha v Centralu. Ko je umrla, je bilo doma toliko miru, kolikor ga je hotel, in kavarne ni več potreboval. Tudi novi lastnik, njegov nekdanji dijak, ga ni ravno spodbujal, da bi se še kdaj oglasil. Stregel mu je lastnoročno in ga z izbrano vljudnostjo, da mu nisi imel kaj »dokazati«, vztrajno nagovarjal s »profesor Unrat«. Gostje so bili nadvse živahni, Unratu se je zdelo, da bi postal nekak izvesek, če bi se v lokalu pojavljal prepogosto.

Zato bi raje šel kam drugam in je v mislih že iskal, kje bi lahko zastavil svoje vprašanje. A se ni ničesar domislil. Znani obrazi, ki si jih je priklical v spomin, so se vsi držali enako kot prejele trgovčič, nekdanji dijak. Po osvetljenih trgovinah in lokalih, pri trafikantu in kavarnarju, je tičal cel kup upornih dijakov. Unrat je postajal jezen, utrujen in žejen. Po lokalih in hišnih vhodih s priimki nekdanjih gimnazijcev je pobliskoval čez rob očal z zelenim pogledom, ki se je razredu vselej zdel strupen. Vsi ti mulci so ga izzivali. Tudi Fröhlichova, ki se skriva nekje v eni teh hiš in povzroča, da se njegov dijak ukvarja s postranskimi rečmi ter se izmika Unratovemu vplivu, ga še kako izziva! Tu in tam je pri kakem vhodu prebral »nadučitelj ta in ta« in tedaj je razdraženo umaknil pogled. Tale se je pred razredom norčeval iz njegovega priimka, in to, da se je kasneje popravil, ni popravilo tudi krivice. Tale je Unratovega sina na tržnici zasačil s punčaro in o tem vsepovsod čvekal. Z vseh strani so mu grozili sovražniki, ko se je vlačil po ulicah. Plazil se je mimo hiš s ščemečo napetostjo na temenu, vsak trenutek se lahko nanj zlije kot vedro umazane vode z okna njegov nadimek! In ker ga ne bo videl, kričarja ne bo mogel »zagrabit«! Okoli Unrata je divjal ogorčen razred petdeset tisoč dijakov ...

Ne da bi se sam zavedal, ga je odrešujoče odneslo na odročen konec mesta, kjer je bil samostan starih gospodičen. Tema je bila nepredirna. Nekaj bitij v dolgih plaščih z rutami čez glavo je hušknilo domov z zapoznelega krožka ali nočnega bogoslužja. Na skrivaj so pozvonila, se razblinila v reži vrat. Netopir je cikcalkal nad Unratovim klobukom. Unrat je pokukal proti mestu in zamišljeno rekel: »Potem tu ni in ni moža.«

Mislil pa je: »Vam bom že pokazal, banda hudičeva!«

Ker pa se je zavedal svoje nemoči, se je od besa pričel tresti, ves prizadet. Sveta jeza na tisoče lenih, zlobnih dijakov, ki nikoli niso opravili naloženega dela, ki so ga spet in spet klicali po nadim-

ku, mislili na same neumnosti, dijakov, ki ga zdaj jezijo z umetnico Fröhlichovo, ki nočejo izdati Lohmanna, temveč se vedejo kot prostaški razred, ki je proti profesorju strnil vrste, ki zdaj mirno večerjajo, njega pa silijo, da se tukaj plazi naokrog, in ki so iz njega, je čutil, napravili nekaj zlega in ga v vseh teh dolgih letih, ki jih je delil z njimi, globoko načeli.

Šestindvajset let je že učil svoje razrede, razrede z enakimi zahrbtnimi obrazi, a ni nikoli opazil, da postajajo obrazi tukaj zunaj ob misli nanj z minevanjem časa vse bolj ravnodušni in kasneje celo blagohotni. V nenehnem pričakovanju boja ni bil pripravljen priznati, da ga starejši pokličejo po osovraženem nadimku zaradi mladostnih spominov, in ne zato, da bi ga žalili, spominov, ki jih zdaj občutijo kot nedolžne. In da je Unrat komična figura, a za marsikoga blagohotno komična.

Ni slišal razgovora dveh dijakov prve generacije, ki sta postala ob cestnem vogalu in zrla za njim, polna posmeha, kakor je mislil:

»Kaj je z Unratom? Postaral se je.«

»Pa zmerom bolj je umazan.«

»Spomnim se ga samo kot umazanega.«

»Najbrž se ne spomnite več. Kot pomožni učitelj je bil še pravečeden mož.«

»Dajte no! Kaj naredi ime. Še predstavljati si ne morem, da bi mu kaj ratalo.«

»Veste, kaj si jaz mislim? Tudi on ne sebe. Takšen nadimek te nazadnje dotolče.«